

Recenzje

**Włodzimierz S. Orlikowski, *Falerystyka i filatelistyka
zza krat 1923–2023. Odznaczenia, odznaki, oznaki,
znaki, emblematy, dystynkcje i legitymacje
więziennictwa, Straży Więziennej, Służby Więziennej
oraz stowarzyszeń funkcjonariuszy i pracowników
więziennych, Centralny Zarząd Służby Więziennej
w Warszawie, Warszawa 2025, ss. 219,***

ISBN: 978-83-908858-7-2

Recenzowana publikacja autorstwa Włodzimierza S. Orlikowskiego zwróciła moją uwagę z kilku powodów. Po pierwsze, moje zainteresowania badawcze dotyczą m.in. polskiego więziennictwa, formacji, której historia jest fascynująca, bogata w osiągnięcia i sukcesy, jak również swego rodzaju „cienie”, które tworzą całość historii, tradycji polskiego więziennictwa. Po drugie, wydawcą publikacji jest jednostka organizacyjna, w której przez kilka lat pełniłem służbę – najpierw w Biurze Edukacji Historycznej – Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, a następnie w Biurze Penitencjarnym. Po trzecie, co prawdopodobnie najważniejsze, do rzeczonyj publikacji sięgnąłem z przyjemnością, ponieważ jej autorem jest osoba dobrze mi znana, którą poznałem osobiście podczas pełnienia obowiązków służbowych w Warszawie. Już wtedy nie miałem cienia wątpliwości, że mam do czynienia z osobowością bardzo ciekawą, prawdziwym pasjonatem historii polskiego więziennictwa. To właśnie dzięki takim ludziom współczesna polska Służba Więzienna może się chwalić historią i tradycją.

Pozwolę sobie na krótką prezentację autora recenzowanej publikacji. Włodzimierz S. Orlikowski, kapitan SW w st. sp. z wykształcenia jest historykiem, a z zamiłowania – jak o sobie chętnie mówi – historykiem więziennictwa. Jest autorem wielu publikacji, które dotyczą zagadnień więziennictwa. Publikował m.in. w „Forum

Penitencjarnym”, „Forum Służby Więziennej”, „Przeglądzie Więziennictwa Polskiego”, „Biuletynie Informacyjnym”, który jest organem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Włodzimierz S. Orlikowski w przeszłości był m.in. autorem wystawy z okazji 90-lecia więziennictwa (2008 r.), współpomysłodawcą i autorem Izby Pamięci i Tradycji w Areszcie Śledczym Warszawa-Mokotów (2011–2016), współautorem wystawy z okazji 100-lecia polskiego więziennictwa (2018 r.) i jej odsłon w Muzeum Katyńskim w Warszawie, Komendzie Głównej Policji w Warszawie, IPN w Kielcach, w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej i w Centralnej Bibliotece Wojskowej w Warszawie.

Na tym jednak nie koniec jego dokonań na niwie kultywowania pamięci o historii polskiego więziennictwa. Jest także współautorem albumu wydanego z okazji 100-lecia więziennictwa, współpomysłodawcą i autorem projektu odznaki z okazji 100-lecia więziennictwa, konsultantem filmowym z zakresu więziennictwa (film fabularny „Ach śpij kochanie”, reż. Krzysztof Lang, 2017, serial „Gra z cieniem”, reż. Kinga Dębska, 2024).

Orlikowski był także inicjatorem pośmiertnego uhonorowania grupy pięciu funkcjonariuszy Straży Więziennej (2022 r.), pomysłodawcą i inicjatorem odsłonięcia tablicy pamiątkowej na terenie byłego więzienia Pawiak w Warszawie poświęconej funkcjonariuszom, funkcjonariuszkom, pracownikom i kapelanom Straży Więziennej, poległym i zamordowanym przez okupanta niemieckiego w latach 1939–1945 (2024 r.). Za swoją działalność został uhonorowany srebrną odznaką „Za zasługi w pracy penitencjarnej” (2011 r.), dwukrotnie odznaką pamiątkową „Katyń” (w latach 2010 i 2018), odznaką „100-lecia polskiego więziennictwa” (2018 r.), odznaką pamiątkową „Za zasługi dla Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” (2018 r.).

Tytuł recenzowanej publikacji zapowiada, że czytelnik będzie miał okazję zapoznać się z orderami, odznaczeniami oraz innymi odznakami i znakami honorowymi nadawanymi osobom zasłużonym dla polskiego więziennictwa. Dodatkowo tak sformułowany tytuł pozwala mieć nadzieję, że sięgając do książki, będzie miał okazję zapoznać się także z walorami pocztowymi, które swoją tematyką nawiązują do więziennictwa.

Już na wstępie czytelnicy mają okazję przypomnieć sobie, a niektórzy zapoznać się z 10 przykazaniami polskiego pracownika więziennego. Tytułem swego rodzaju didaskaliów warto wskazać, że pomimo upływu ponad 100 lat od ich sformułowania treści w nich zawarte są ciągle jak najbardziej aktualne, chciałoby się rzec – mają charakter ponadczasowy. Nawiązując do struktury publikacji, należy zauważyć, że ma ona charakter uporządkowany, a treści zostały ujęte w sposób chronologiczno-rzeczowy. Książka oprócz wstępu i zestawienia skrótów użytych w tekście została podzielona na kilka części. Pierwsza z nich, zatytułowana *Orły na służbowe nakrycia głowy, odznaki, rozety, oznaki służby, wyróżniki oraz guziki mundurowe. Historyczne teksty przysiąg. Historia znaku graficznego Służby Więziennej i jednego z projektów*, podzielona na dziewięć rozdziałów, obejmuje lata 1924–2023. Z pewnością na uwagę czytelnika zasługuje bardzo bogata ikonografia i szczegółowe jej opisy, które są bardzo interesujące z punktu widzenia czytelnika.

Treści zawarte w kolejnej części publikacji pt. *Legitymacje służbowe* to swego rodzaju „podróż w czasie”. Czytelnik odnajdzie w niej dokumenty, które zostały wydane

w okresie II Rzeczypospolitej, jak również m.in. przepustki nocne pochodzące z okresu okupacji niemieckiej obowiązujące na terenie tzw. Generalnego Gubernatorstwa. Idąc dalej przez karty publikacji, będzie mieć sposobność zapoznania się ze wzorami legitymacji służbowych obowiązujących na terenie Polski w nowych jej granicach od 1945 r., aż do czasów współczesnych.

Trzecia część książki nosi tytuł *Funkcyjne i personalne znaki identyfikacyjne*, a czwarta *Wyróżnienia zaszczytne i odznaki pamiątkowe*. Na stronach tych rozdziałów zamieszczono ponad 20 wspomnianych wzorów odznak wraz z szczegółowymi opisami.

Część publikacji pt. *Odznaki absolwentów i oznaki słuchaczy szkół* prezentuje wzory odznak absolwentów i ich świadectwa z okresu międzywojennego. Autor przytoczył również wykazy kursów zawodowych szkół Straży Więziennej, zawierające takie dane, jak: nr kursu, data zakończenia, nazwisko prymusa kursu, nazwę jego jednostki i liczbę uczestników kursu. Ustalenie tych danych pozwoliło autorowi postawić hipotezę dotyczącą personalizacji odznak absolwentów i sposobów ich odczytywania.

Kolejne części książki autor zatytułował następująco: *Pododdziały reprezentacyjne i orkiestry, Grupy interwencyjne Służby Więziennej, Inspektorat Wewnętrzny Służby Więziennej, Odznaki związków i stowarzyszeń działających wokół Służby Więziennej*.

W przedostatniej części publikacji pt. *Filatelistyka* autor zamieścił znaczek pocztowy, kopertę pierwszego Dnia Obiegu (FDC), folder emisyjny oraz kartę pocztową. Wszystko to zostało wyemitowane przez pocztę polską z okazji 100-lecia polskiego więziennictwa.

Ostatnia część utworu nosi tytuł *Galeria zdjęć*. Zawiera ona 22 fotografie, ostatnia z nich nawiązuje do lat 1973–1975.

Reasumując, recenzowana publikacja jak najbardziej zasługuje na uwagę czytelnika. Z pewnością w pierwszej kolejności jest ona skierowana do osób związanych zawodowo z więziennictwem. Książka ma znaczący walor poznawczy także dla osób zajmujących się historią służb mundurowych w Polsce. Wyrażam przekonanie, że publikacja autorstwa Włodzimierza S. Orlikowskiego zasługuje na pochwałę i uznanie czytelnika. Być może w publikacji nawiązującej do 100-lecia polskiego więziennictwa powinno się znaleźć więcej fotografii, które dopełniłyby treść opisującą ostatnie pół wieku funkcjonowania polskiej Służby Więziennej. Nie zmienia to jednak faktu, że mamy do czynienia z książką bardzo interesującą, którą warto mieć w swojej bibliotece domowej.

Warte odnotowania jest także to, że kierownictwo współczesnej polskiej Służby Więziennej, wydając omawianą przeze mnie książkę, po raz kolejny pokazało, że dbałość o pielęgnowanie historii i tradycji formacji wpisuje się w bieżące działania Służby Więziennej.

Dariusz Jacek Fudali

ORCID: 0000-0001-6979-0379

DOI:10.30657/pha.37.2025.14

(Uniwersytet Rzeszowski)

e-mail: dajafu@op.pl